

ЗНАЧЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗГВАЛТУВАНЬ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗСЛІДУВАННЯ

Згвалтування є злочинами із досить складним механізмом вчинення, особливо з урахуванням оновленої редакції ст. 152 КК України, що обумовлює й значні проблеми при їх розслідуванні. Перш за все, це пов'язано з тією обставиною, що ці злочини торкаються інтимної сфери людського життя – права на статеву свободу і статеву недоторканість, яка, зазвичай, не підлягає публічному обговоренню.

Згвалтування, тобто статеві зносини із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи, відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 152 КК України, є найбільш тяжким злочином проти статеві свободи особи.

Криміналістична характеристика є системою криміналістично-значущих відомостей щодо елементів механізму злочинів певного виду, яка включає дані про закономірні зв'язки між ними (особа злочинця, потерпіла особа, місце і обстановка вчинення, способи дій злочинця та ін.) і слугує побудові і перевірці версій при розслідуванні конкретних злочинів.

Потрібно зазначити, що поняттям згвалтування охоплюються досить широке коло дій сексуального характеру, деякі з яких раніше потребували окремої кваліфікації.

Специфіка розслідування цих злочинів полягає у необхідності детального вивчення не тільки обставин самої події, але й різноманітних сторін особистого, у тому числі інтимного життя потерпілої особи, підозрюваного та інших осіб.

Потерпіла особа, як правило, заперечує проти розголошення факту згвалтування, й у зв'язку з цим подає клопотання про зберігання таємниці слідства від близьких та інших осіб (членів родини, друзів, колег тощо). Таке клопотання в більшості випадків є досить обґрунтованим, проте воно в цілому ускладнює процес розслідування.

Складність розслідування цих злочинів обумовлюється й тим, що потерпіла особа, як правило, психологічно не готова до викладення подробиць згвалтування, на її поведінку часто впливають такі чинники, як сором, страх, що, в свою чергу, потребує особливого підходу до встановлення психологічного контакту між нею та слідчим.

Часто потерпіла особа тривалий час після зґвалтування не звертається із заявою до правоохоронних органів. Несвоєчасність подання заяви суттєво ускладнює розшук злочинця та встановлення факту й обставин злочину. Разом з тим, відразу після зґвалтування (внаслідок психічного чи фізичного стану) участь потерпілої особи у деяких слідчих (розшукових) діях, важливих для з'ясування обставин вчиненого злочину, пов'язаних зі спілкуванням з підозрюваним (пред'явлення для впізнання, одночасний допит двох чи більше осіб та інших), як правило, також викликає суттєві складнощі.

Необхідно також враховувати, що після початку досудового розслідування нерідко підозрюваний або його родичі здійснюють психологічний вплив (умовляння, обіцянка одружитися, пропонування грошей, подарунків тощо) на потерпілу особу. Внаслідок цього можливими є випадки, коли потерпіла на стадії досудового розслідування викриває підозрюваного, дає показання про факт зґвалтування, його обставини, а на стадії судового розгляду, під впливом обвинуваченого, його родичів чи інших заінтересованих осіб, відмовляється від показань, наданих раніше.

Виходячи зі специфіки розгляду цієї категорії проваджень у якості вихідних даних фігурує заява потерпілої. Доповненням до заяви можуть бути медичні документи, а також пояснення винного, якщо останній відомий потерпілій чи затриманий на гарячому після вчинення злочину.

Характер вихідної інформації визначають обставини, що підлягають встановленню і доведенню по даній категорії проваджень:

- за об'єктом злочину: хто є потерпілою особою, як характеризується її спосіб життя і поведінка; за яких обставин потерпіла опинилася на місці злочину; чи відомий потерпілій гвалтівник, у яких відносинах вона з ним знаходилася до і після злочину; як була одягнена потерпіла, чи залишилися на її одязі сліди злочину; які наслідки злочину; чи чинила опір гвалтівнику, які сліди на ньому чи на його одязі могли залишитися;

- за об'єктивною стороною: де, за яких обставин і коли було скоєно насильство, яким способом був переборений опір потерпілої, якщо він був; чи був винний озброєний, чим саме; яким способом потерпіла була приведена у безпорадний стан;

- за суб'єктом злочину: хто скоїв зґвалтування, скільки осіб брало участь у вчиненні злочину; як утворилася злочинна група, про що була змова, як діяли співучасники; як поводитись потерпіла до злочину, що пропонували їй гвалтівники; чи вчиняли раніше аналогічні чи інші злочини;

- за суб'єктивною стороною: як і за яких обставин виник намір вчинити злочин; про що існувала змова між гвалтівниками; як давно, з метою здійснення яких злочинів і за яких обставин виникла організована злочинна група та ін.